

Razlike u klupi

U ovom broju "Obrazovanja za XXI vek" krenuli smo tragom statistike i pokušali da saznamo šta naš obrazovni sistem radi na rešavanju zastrašujućih problema koje ona pokazuje. Između 50 i 70 odsto romske dece ima poteškoće prilikom upisa u školu nastale zbog birokratskih propisa koji zahtevaju dokaz o prijavi prebivališta ili drugu dokumentaciju koja nije lako dostupna. Od ukupnog broja dece u specijalnim školama, između 25 i 80 odsto su romska deca. U školama za odrasle 90 do 98 odsto su romska deca, uzrasta od 10 godina pa naviše, iako se, po zakonu, u ove škole upisuju učenici uzrasta od 17 godina. Između 70 i 90 odsto romske dece napusti osnovnu školu pre završetka. Srbija je, prema informacijama

koje su nedavno u Kragujevcu izneli predstavnici Udruženja za reproduktivno zdravlje, vodeća zemlja u Evropi po broju maloletničkih trudnoća i abortusa. Broj trudnoća kod devojaka od 16 godina i mlađih u stalnom je porastu. I dok o problemima malih Roma država još koliko-toliko brine, o seksualnom obrazovanju dece ne vodi računa niko. O ovoj temi počinju da uče tek u osmom razredu osnovne škole, kada su već zagazili u pubertet, devojčice dobile prvu menstruaciju, a svi su i te kako svesni svog tela i uveliko zbunjeni promenama koje su ih snašle. A udžbenik za biologiju ih uči da reproduktivne organe štite pranjem ruku i da nipošto ne nose tenske farmerke.

DISKRIMINACIJA U ŠKOLAMA

Priručnik za lakši život

Ministarstvo prosvete Republike Srbije objavilo je "Priručnik za pružanje podrške razvoju antidiskriminativne kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama". Priručnik je namenjen svim akterima obrazovnog sistema: učenicima, roditeljima, nastavnicima, direktorima škola i lokalnim samoupravama. Na četrdesetak strana sadrži detaljno objašnjenje pojma diskriminacije, procenu postojećeg stanja u školama, indikatore diskriminacije, kratak pregled zakonske regulative, detaljan opis uloga i odgovornosti svih učesnika obrazovno-vaspitnog procesa i procedura za podsticanje i održavanje antidiskriminativne kulture

"OD UKUPNOG BROJA dece u specijalnim školama između 25 i 80 odsto su romska deca. U školama za odrasle 90 do 98 odsto su romska deca, čak uzrasta od 10 godina pa naviše, iako se, po zakonu, u ove škole upisuju učenici uzrasta od 17 godina. Između 70 i 90 odsto romske dece napusti osnovnu školu pre završetka." Ovo su podaci iz studije koju je za potrebe Dekade Roma 2008. godine uradio Osman Balić. U istoj studiji, autor navodi sledeće probleme: ispotprosečni nivoi akademskog postignuća kod dece koja pripadaju određenim manjinskim grupama, stopa prekidanja školovanja viša od prosečne kod dece koja pripadaju određenim manjinskim grupama, ispotprosečna stopa pohađanja nastave kod dece određenih manjinskih grupa, deca iz određenih manjinskih grupa u većem broju od prosečnog idu na dopunsku nastavu ili u dopunske škole, ispotprosečan broj pripadnika određenih manjinskih grupa učestvuju u raznim oblicima stručnog osposobljavanja, ispotprosečni nivo pismenosti među pripadnicima određenih manjinskih grupa...

Za potrebe preuzimanja predsedavanja Srbije Dekadom Roma, profesor Aleksandar Baucal i Odbor za obrazovanje Lige za Dekadu Roma prikupili su i obradili podatke iz romskih i neromskih nevladinih organizacija koje se bave obrazovanjem Roma, i došli do podataka prema kojima između 50 i 70 odsto romske dece ima poteškoće u upisivanju nastale zbog birokratskih propisa kojima se zahteva dokaz o prijavi prebivališta ili druga dokumentacija koja nije lako dostupna, otvoreno odbijanje školskih organa da upišu romsku decu i odvrataju roditelje od upisivanja dece u školu. Svega

10 do 30 odsto romskih učenika koji su upisani u standardne ("redovne", "obične") škole u okviru obaveznog obrazovanja i pohađaju nastavu u mešovitim razredima izloženi su nižem kvalitetu nastave (osporavaju ih i podržavaju nastavnici u manjoj meri nego druge učenike, nedolazak romske dece se ignoriše, nastavni program za romsku decu se skraćuje, očekivanja i ciljevi nastavnika za romsku decu su niži, nisu uključena u neke vannastavne aktivnosti).

Svi ovi problemi nisu ništa drugo do indikatori diskriminacije. Dodajmo tome i podatak da između 70 i 90 odsto romske dece trpi uznemiravanje, kinjenje, nepoštovanje i druge manifestacije rasizma, što za posledicu ima socijalnu ekskluziju i izolaciju romskih učenika. U radu pod nazivom "Diskriminacija u obrazovanju" Milica Simić, predsednica Odbora za obrazovanje Lige za Dekadu Roma, konstatovala je 2008. godine da se diskriminacija u obrazovanju može podvesti pod neuspeh sistema

A. ANĐIĆ

da romsku decu uključi u obrazovni sistem, jer se više bavio prepoznavanjem diskriminacije nego razbijanjem stereotipa vezanim za romske učenike. "Svakako da je neophodno raditi na prepoznavanju diskriminacije, ali je isto tako važno u isto vreme raditi i na razbijanju stereotipa, jer ako se te dve stvari budu posebno radile, u Dekadi Roma ostaće jako malo vremena za konkretne akcije", zaključuje Simićeva.

Hrvatska diskriminirala Rome

Evropski sud za ljudska prava presudio je da je Hrvatska vršila diskriminaciju romske dece tako što ih je u osnovnim školama izdvajala u isključivo romska odeljenja.

Zagreb tvrdi da je svrha tih odeljenja bila da pomognu romskoj deci da dosegnu nivo ostale dece njihovog uzrasta. Trinaest bivših učenika romske nacionalnosti tvrdili su, međutim, da je podela bila zasnovana na nacionalnoj osnovi, te da je narušila njihovo pravo na obrazovanje. Sud, čije je sedište u Strazburu, procenio je da je Hrvatska prekršila Evropsku konvenciju o ljudskim pravima i naložio Zagrebu da svakom od učenika isplati po 4500 evra i troškove. Jedna od organizacija koje su pokrenule postupak pred Evropskim sudom za ljudska prava je Evropski centar za prava Roma. Portparol Centra Džavit Beriša rekao je za BBC da je zadovoljan presudom, ali da su Romi i dalje suočeni s diskriminacijom, i to celog života: "To se dešava, i mi imamo taj problem sa kojim se Romi suočavaju, ne samo u Hrvatskoj, već i u drugim zemljama. Vlade moraju da preuzmu odgovornost i da nam obezbede jednakost s drugim građanima i integraciju u društvo kojem pripadamo."

Primeri moguće diskriminacije

Nastavni planovi u okviru školskog programa ne uzimaju u obzir potrebe romskih učenika i roditelja. Obavezni i izborni programi (npr. narodna tradicija, maternji jezik sa elementima nacionalne kulture, hor i orkestar) ponuđeni su učenicima bez objašnjenja da mogu podrazumevati i elemente romske nacionalne kulture i tradicije.

Komunikacija i saradnja učenika i nastavnika imaju oblik neuvažavanja i nepoverenja, koje je zasnovano na etničkoj pripadnosti učenika ili nastavnika: mišljenja i predlozi učenika, postavljanje pitanja, inicijativa, samostalni produkti učenika se zanemaruju ili omalovažavaju.

Kriterijum ocenjivanja učenika romske nacionalnosti je niži u odnosu na onaj koji se primenjuje za učenike većinskog stanovništva. Nastavnici imaju niža očekivanja od romskih đaka, što utiče na njihovo postignuće. Postoje i slučajevi davanja viših ocena učenicima romske nacionalnosti, kako bi se omogućio prelazak u naredni razred.

Učenici romske nacionalnosti, bez obzira na svoje mogućnosti, obavezno su uključeni u dopunske i korektivne programe. Njihovo napredovanje i uspesi se ne pohvaljuju, a izuzetna postignuća se ne promovišu i ne nagrađuju.

Učenici romske nacionalnosti nisu uključeni u rad učeničkih organizacija (npr. đачki parlament), ili su uključeni, ali bez mogućnosti aktivnog učešća u donošenju odluka.

U školi postoje segregisana odeljenja sa učenicima romske nacionalnosti, na osnovu internih (nepisanih) školskih pravila. Postoje pojave upisa romske dece isključivo prema mestu njihovog stanovanja, što ne važi za decu većinskog stanovništva, zbog čega se javlja problem segregacije pojedinih škola.

diskriminacije na kom zajedno rade Ministarstvo prosvete i Ministarstvo za ljudska i manjinska prava. Što se dalje sudbine priručnika tiče, Skarepova kaže: “U toku je Dekada Roma i za sada nas podržavaju sve strukture, ali, pitanje je hoćemo li uspeti da obezbedimo održivost i nakon završetka Dekade Roma.”

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Imajući u vidu ove podatke, Ministarstvo prosvete Republike Srbije objavilo je “Priručnik za pružanje podrške razvoju antidiskriminativne kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama”. Priručnik je izrađen i prvi put objavljen 2008. godine, a sada se pripremaju izmene kojima će biti usklađen sa novim Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja i Zakonom o zabrani diskriminacije. Predstavljajući priručnik u Kragujevcu na Sajmu obrazovanja i zapošljavanja, Angelina Skarep, članica radne grupe za izradu priručnika, rekla je da je on usklađen sa međunarodnim konvencijama Saveta Evrope i zakonodavstvom Republike Srbije: “Mi smo rad na ovom Priručniku počeli u nekom drugom vremenu, kada nismo imali podršku institucija, već je to bila lična inicijativa nekoliko školskih uprava u Srbiji, tačnije Valjeva, Kragujevca, Subotice i Beograda. Od velike koristi bili su nam lokalni akcioni planovi za unapređenje obrazovanja Roma, koje je Kragujevac prvi počeo da primenjuje, a mi ostali trčali da ih stignemo.” Nakon početnog perioda, 2006. godine, kada autori priručnika nisu imali podršku institucija, za projekat se

zainteresovalo Ministarstvo prosvete, pa je počelo sa njegovom realizacijom, zajedno sa Centrom za prava manjina i Prosvetnom inspekcijom, koja je preuzela koordinaciju. “Dakle, počeli smo od strukture koja se bavi nadzorom, od najvišeg nivoa. Inspektori su prošli obuku i krenuli”, kaže Skarepova.

Priručnik je namenjen svim akterima obrazovnog sistema: učenicima, roditeljima, nastavnicima, direktorima škola i lokalnim samoupravama. Na četrdesetak strana, sadrži detaljno objašnjenje pojma diskriminacije, procenu postojećeg stanja u školama, indikatore diskriminacije, kratak pregled zakonske regulative, detaljan opis uloga i odgovornosti svih učesnika obrazovno-vaspitnog procesa i procedura za podsticanje i održavanje antidiskriminativne kulture. Svi sadržaji propraćeni su primerima diskriminacije i njima suprotnim, poželjnim situacijama.

Posebним aktom Ministarstva prosvete preporučen je za upotrebu, a na osnovu njega u toku je izrada Pravilnika o zabrani

Nasilje počinje diskriminacijom

Nastavni proces je problematičan jer deca romske nacionalnosti nisu spremna kao neka druga deca koja su prošla predškolski program, a škola ne radi dovoljno na njihovom uključivanju. Izdvoje tu decu uz obrazloženje: "Sedite vi tamo, dobijate užinu, budite mirni, dovoljno je da boravite u školi"

MINISTARSTVO PROSVETE REPUBLIKE Srbije objavilo je još 2008. godine *Priručnik za pružanje podrške razvoju antidiskriminativne kulture u obrazovno-vaspitnim ustanovama*. U poslednjih godinu i po dana, on je prezentovan nastavnicima, roditeljima, lokalnim samoupravama i drugim relevantnim faktorima u vaspitno-obrazovnom procesu, a do kraja godine svi oni treba da pošalju svoje analize i mišljenja na osnovu kojih će biti usavršen. O procesu izrade *Priručnika*, problemima sa kojima su se autori sretali na terenu, najčešćim oblicima diskriminacije i daljim planovima, razgovaramo sa Velimirom Tmušićem, jednim od četiri člana Radne grupe za izradu *Priručnika*: "Na samom početku rada, pošto naša inspekcija pokriva kompletno područje Srbije, održali smo nekoliko sastanaka u mestima gde ima dosta Roma i gde ima problema. To su Vojvodina, Subotica, Niš, Vranje, Leskovac. Suština *Priručnika* je da pomogne u tome da romska deca stvarno idu u školu. Onda smo shvatili da u tome ne može da im pomogne sama škola, sama inspekcija, Ministarstvo, nego da moraju svi da se uključe. U XXI veku, ako se neko ne obrazuje, nema nikakvu perspektivu."

"VREME": Koji su najteži problemi sa kojima ste se susreli na terenu?

VELIMIR TMUŠIĆ: Najčešći problem sa kojim smo se sretali je da kada počne školska godina, dosta dece bude upisano i pođe u školu. Ali, već posle Nove godine, i još više kasnije, kada počne proleće, masovno odustaju.

Krenuli smo od toga da je potrebno uraditi pravu edukaciju njihovih roditelja. Jer roditelj misli da je bolje da dete ide da pere šoferšajbnu, da zaradi, da može da kupi hleb, nego da se obrazuje. Onda smo napravili plan da svi iz svog ugla kažu šta misle da je najbolje. Bila je ideja da sva ta mišljenja objedinimo, i iz toga je nastao *Priručnik*. Dostavljan je svim školama i ministar prosvete je odobrio dalju prezentaciju. *Priručnik* je nastao tako što smo kroz zajednički rad i analizu svake pojedinačne situacije, videli šta to treba priručnik da reši. On je pre svega

namenjen školama, direktoru kao nekom ko je odgovoran za zakonitost rada, školskim odborima koji upravljaju školama, stručnim službama, učenicima, nastavnicima, odeljenskim starešinama, prosvetnim radnicima, prosvetnim inspektorima i savetnicima. Naravno, i lokalnoj samoupravi koja je vrlo bitna i ima značajnu ulogu u svemu tome. Kada smo napravili projekat, smatrali smo da je vrlo bitno da napravimo i njegovu prezentaciju. Uzeli smo kao pilot četiri školske uprave u Nišu, Leskovcu, Novom Pazaru i Beogradu, kao sredinama gde ima najviše problema.

Dekada Roma je bila, u neku ruku, povod, budući da je romska manjina u Srbiji najbrojnija. Ali diskriminacija ne mora da bude samo po nacionalnoj osnovi. Da li je priručnik primenljiv i na druge oblike diskriminacije?

On je u prvoj varijanti trebalo da bude namenjen samo romskoj manjini i da se i u samom naslovu odnosi samo na Rome. Ali, priručnik je nastao kao odgovor na problem koji se dešavao, koji postoji u školama kada su u pitanju deca romske nacionalnosti. Dva glavna segmenta koje on treba da reši jesu diskriminacija i segregacija. Segregacija je karakteristična za decu romske nacionalnosti i tome smo posvetili veliku pažnju. Sistem rešavanja problema koji *Priručnik* predlaže je sledeći: utvrditi indikator problema, jer je vrlo bitno da i pre nego što nastane problem, može da se otkrije šta bi on mogao da bude. Zatim, kako se on manifestuje i koje posledice ima u samoj školi za učenike, za roditelje, za nastavnike, za školu, za Ministarstvo, za sve, i kako to treba rešiti. **Pravilnik je izdat 2008. godine. Od tada je usvojen Zakon o zabrani diskriminacije i usvojene su izmene Zakona o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja.**

Jedan od razloga donošenja novog zakona je da se on uskladi sa normama i propisima Evropske unije. I ono što je vrlo bitno, taj zakon reguliše mnoga pitanja kada je reč o nasilju u školama, načinu sprečavanja nasilja, pošto u korenu nasilja najčešće leži diskriminacija.

>> CILJ PRIRUČNIKA JE DA POMOGNE SVIMA DA SHVATE DA BEZ ZAJEDNIČKOG ŽIVOTA NE POSTOJI SISTEM SAVREMENE DRŽAVE

– VELIMIR TMUŠIĆ

Njime je uveden set zabrana u ustanovama, bilo da su to predškolske, bilo osnovne ili srednje škole. Paralelno i sa zakonom i Poveljom o pravima deteta i zaštiti prava, usvojen je opšti protokol koji je donela država i posebni protokoli u sistemu svih segmenata društva koji se bave i decom i ljudima. Ministarstvo prosvete je donelo poseban protokol, i uputstvo za njegovu primenu. Kada se sve to uveže u sistem, od trenutka pisanja propisa do same realizacije na terenu gde se sprovodi, približava nas rešenju problema. Postoje situacije koje je teško predvideti i otprilike je naš zajednički zaključak da nasilje u školama ne može niko sam da reši. Njega ima mnogo i, nažalost, sve ga je više. Verovatno je posledica svega što se dešavalo poslednjih dvadesetak godina, ali nasilja ima svuda u Evropi. To je trend nekog savremenog življenja i novih tehnologija. Ljudi se malo bave sobom, porodica se malo bavi vaspitanjem dece i došli smo do toga da za rešenje ne može da bude dovoljan projekat "Škola bez nasilja" ili propisi koje pravi Ministarstvo. Moraju svi ti akteri da se povežu.

Kada je diskriminacija u pitanju u kojoj grupi je ona najizraženija, kod roditelja, učenika ili nastavnika?

Najviše diskriminacije ima u samom odnosu učenika, romske i neromske dece i, u manjoj meri, u odnosu zaposlenih u školi i dece. Stav roditelja je veliki problem. Zato *Priručnik* sadrži poseban odeljak za roditelje. Cilj tog poglavlja je da pomogne svima da shvate da bez zajedničkog života ne postoji sistem savremene države. Dolazili su nam sa terena romski asistenti

koji su pre svega imali zadatak da prate i pomognu deci romske nacionalnosti i njihovim roditeljima. U početnom periodu, bilo je dosta oblika izbegavanja, na primer, neromska deca neće da sede u klupi sa romskom uz obrazloženje da su ona prljava i tako dalje. To se rešava edukacijom o važnosti lične higijene. Normalno, sam nastavni proces je problematičan jer deca romske nacionalnosti nisu spremna kao neka

druga deca koja su prošla predškolski program, a škola ne radi dovoljno na njihovom uključivanju. Izdvoje tu decu uz obrazloženje: "Sedite tamo, dobijate užinu, budite mirni, dovoljno je da boravite u školi." U stručnom delu, to je najveći problem. Ovaj priručnik ima za cilj da se oni uključe prema svojim mogućnostima, a ne po uverenju da je detetu dovoljno da nauči da čita i piše.

>>U POČETNOM PERIODU, BILO JE DOSTA OBLIKA IZBEGAVANJA. NA PRIMER, NEROMSKA DECA NEĆE DA SEDE U KLUPI SA ROMSKOM UZ OBRAZLOŽENJE DA SU ONA PRLJAVA

Dalje, imamo problem u jednoj školi na Ledinama i jednoj u Nišu gde je jednostavno teško izbeći segregaciju. Stanovništvo u naselju u kom se nalazi škola pretežno je romsko. Mali je procenat drugih, pa onda oni masovno ispisuju svoju decu i samim tim se stvara čisto romska škola. To nije dobro ni za same Rome, ni za zajednicu.

Šta sve spada u diskriminaciju u školi? Da li je, recimo, prebacivanje deteta u poslednju klupu diskriminacija?

Bilo koja izolacija po bilo kom osnovu. Diskriminacija je i ako se, u skladu sa potrebama deteta, dete ne prati i škola mu ne obezbeđuje potrebne uslove. Bilo koje izopštavanje, izbegavanje zajedničkog rada, života. Sada postoji obaveza osnovnih i srednjih škola da formiraju učenički parlament. Neuključivanje Roma je diskriminacija. Osim toga, škola nije samo nastava, već i vannastavne aktivnosti, odmor, put do škole. Ako deca idu istim putem, a izbegavaju se zbog boje kože – imamo problem. Sve je to prvi korak ka nečem mnogo većem, a to je nasilje.

Mi smo uradili četiri pilot projekta, gde je bilo oko 80 predstavnika grupa kojima je namenjen *Priručnik*. Svi oni koji su iz svog doma učestvovali u izradi priručnika prezentovali su kako da oni koji su zaduženi za sprečavanje nasilja i onoga što se dešava u školi znaju kako da koriste *Priručnik*, pre svega da preventivno deluju.

×
J. GLIGORIJEVIĆ

O cvetu i pčelici u tesnim farmerkama

Ako bismo poverovali da nastavni sadržaj iz biologije prati i odgovara (ne)iskustvu ovdašnje omladine, a da su saveti koji se nude baš ono što ih zanima, brzo bismo mogli da zaključimo da se naši četrnaestogodišnjaci samo drže za ruke i šetaju po parku. Međutim, Srbija je, prema najnovijim informacijama, vodeća zemlja u Evropi po broju maloletničkih trudnoća i abortusa

UKOLIKO BI OVDAŠNJI đaci odlučili da se pouzdaju samo u informacije iz udžbenika biologije, do svoje petnaeste godine ne bi saznali šta je abortus ili kontracepcija. Glavni savet dat u knjizi, kada je u pitanju njihovo reproduktivno zdravlje, glasi da ne nose tesne farmerke i mini garderobu i da peru ruke “jer je higijena ruku od bitnog značaja”. O načinima zaštite ili o samom seksualnom odnosu, o razlici između fizičke i psihološke zrelosti, o pubertetu, o eventualnim lošim posledicama namernog prekida trudnoće, nijedna rečenica.

Naime, “sistemu organa za razmnožavanje” posvećeno je deset stranica u okviru knjige za sedmi razred, a predviđeno je da se ova tematika radi pred kraj školske godine. Svako ko je išao u školu zna kako “prolaze” oblasti koje profesori predaju početkom juna, kada su đaci obuzeti završnim ocenama i razmišljanjima o nadolazećem raspustu. No, iako za to možda postoji logičan razlog u vidu redosleda učenja

sistema organa kod ljudi, dotle se za način i informacije koje se (ne)pružaju iz ovog poglavlja teže može pronaći opravdanje. Sama materija je data šturo i do te mere teorijski da više podseća na literaturu za fakultet.

Ako bismo poverovali da nastavni sadržaj iz biologije prati i odgovara (ne)iskustvu ovdašnje omladine, a da su saveti koji se nude baš ono što ih zanima, brzo bismo mogli da zaključimo da se naši četrnaestogodišnjaci samo drže za ruke i šetaju po parku.

Međutim, Srbija je, prema informacijama koje su nedavno u Kragujevcu izneli predstavnici Udruženja za reproduktivno zdravlje, vodeća zemlja u Evropi po broju maloletničkih trudnoća i abortusa. Broj trudnoća kod devojaka od 16 godina i mlađih u stalnom je porastu, a procena je da se godišnje 150.000 žena odluči na taj korak. Jednom rečju, svakog dana više od četiri stotine trudnoća biva namerno prekinuto. Kada se govori o mladim osobama, ginekolozi kao osnovni razlog vide neinformisanost, a

Dečaci, ne nosite tesno!

Prenosimo u originalu sve savete koji se daju u lekciji nakon obrađenog sistema organa za razmnožavanje u knjizi za osmi razred osnovne škole (sada je to materija namenjena sedmacima).

“Sačuvajte zdravlje polnih organa!

- Održavajte ličnu higijenu i zato nemojte upotrebljavati zajednički pribor.

- Zaštitite se od prehlade i infekcija, ne peruterujte sa mini garderobom. To je mnogo lakše lečiti nego sterilitet.

- Tesne farmerke pritiskaju testise, što može izazvati povrede tkiva i sterilitet muškaraca.”

U kratkom pregledu gradiva takođe se nastavlja sa savetovanjem.

- U slučaju pojave bilo koje bolesti treba odmah potražiti stručnu lekarsku pomoć.

- Za vreme trudnoće treba se pridržavati izvesnih higijenskih pravila da bi se sprečila oštećenja ploda i oboljenja majke ili novorođenčeta.

abortus se koristi kao kontraceptivno sredstvo.

KONKRETNI NEMCI: Mirjana Hrvčanin, profesorka biologije i hemije, u svom diplomskom radu bavila se uporednim pregledom nastavnih sadržaja biologije u osnovnim školama Nemačke i Srbije. Njen zaključak je da su razlike ogromne, kako u informacijama koje

se pružaju tako i u načinu predstavljanja istih.

“Oni se u jedanaestoj godini, što bi bio naš peti razred, susreću sa pojmom puberteta i menstruacije. Znači onda kada pubertet počinje, važno je što mogu da prepoznaju svoje promene, da budu svesni šta im se to događa. Kod nas, u tom periodu, deca zavise isključivo od porodice ili od sreće da imaju nekog u svom okruženju s kim mogu da razgovaraju o takvim stvarima.”

Naša sagovornica smatra da je njihova prednost uopšte to što se nastavni sadržaji organizuju po takozvanom sistemu koncentričnih krugova. Naime, u svakom razredu se obrađuje određena tematika, na način koji je adekvatan dečjem uzrastu. Sledeće godine, dubina i obim te materije se šire, ponavlja se znanje stečeno prethodne godine, samo sada uvećano i detaljnije. Učenik stalno obnavlja gradivo i nadovezuje novo znanje na prethodno. Kako nam objašnjava Mirjana Hrvaćanin, u Srbiji se radi po linijskom sistemu. To znači da đaci pređu jednu oblast, recimo botaniku, i više se ne bave njome. U sedmom razredu uče o čoveku i ništa o čoveku ni pre ni posle toga. Za koncentrični sistem potrebno je, istina, više vremena. U Nemačkoj se biologija izučava kroz pet razreda a u Srbiji kroz četiri, pa im je lakše da ga primene, mada je i četiri godine dovoljno za kvalitetniji pristup.

Takođe, nemačko gradivo je konkretnije i jasno odgovara na pitanja koja okupiraju omladinu. “Kod njih je slika prezervativa nešto normalno u udžbeniku, kao i kako se on koristi”, daje jedan od primera naša sagovornica. Jedan od podataka je i da seksualni odnos treba da proistekne iz stabilne, zrele veze. Ona ističe da sami naslovi poglavlja koja se obrađuju dosta govore o pristupu stvarima. Tako naslovi lekcija koje rade njihovi jedanaestogodišnjaci u Severnoj Rajni-Vestfaliji glase “Menstruacija”, “Trudnoća znači odgovornost za dete”, “Razvoj deteta”. U poslednjoj godini obavezno obrazovanja, neke od tema su “Biološke osnove ljudske seksualnosti”, “Hoćeš da podeš sa mnom”, “Hormoni utiču na pubertet”, “Seksualnost u stabilnoj vezi”, “Metode zaštite”, “Prekid trudnoće”.

Poređenja radi, kod nas, u knjizi koja je bila namenjena osmacima (sada su se sedmi i osmi razred zamenili, kada je u pitanju biologija, pa je izučavanje čoveka došlo godinu ranije, a ekologija kasnije) postoje četiri poglavlja i to “Organi za razmnožavanje”, “Građa i uloga organa za razmnožavanje”, “Oplođenje i trudnoća”

>>VAŽNO JE DA DECA MOGU
DA PREPOZNAJU SVOJE
PROMENE ONDA KADA
PUBERTET POČINJE, DA
BUDU SVESNI ŠTA IM SE
TO DOGAĐA. KOD NAS,
U TOM PERIODU, DECA
ZAVISE ISKLJUČIVO OD
PORODICE ILI OD SREĆE
DA IMAJU NEKOG U SVOM
OKRUŽENJU S KIM MOGU
DA RAZGOVARAJU O
TAKVIM STVARIMA
– MIRJANA HRVAĆANIN

MIRJANA HRVAĆANIN

i “Oboljenje i nega polnih organa”.

Neko bi mogao da se zapita nije li nemački nastavni sadržaj obuhvatio previše konkretnih stvari odnosno ne nameće li, na neki način, deci seksualnu tematiku. Po mišljenju Mirjane Hrvaćanin, on je samo realan i adekvatan. “Ovde o tome ne govorimo, a imamo 150.000 abortusa. Ako već deca sa četrnaest, petnaest godina imaju seksualne odnose, što istraživanja potvrđuju, i ako je to nešto na šta ne možemo previše da utičemo, onda makar nemojmo zatvarati oči pred tim. Ako već stupaju u odnos, neka to rade na zdrav i bezbedan način za njih.”

PROFESORKA, ŠTA DA RADIM: No, kako to obično biva kada nastavni programi i knjige zakažu, tu su profesori da, koliko je to u njihovoj moći, poprave nedostatke.

“Pričamo dosta otvoreno. Njih to sve jako interesuje, stalno nešto pitaju, čim dobiju knjigu prvo prelistavaju taj deo gradiva. Koju god temu da započnem, nešto što nema veze sa organima za reprodukciju i uopšte seksualnim vaspitanjem, oni se stalno vraćaju na to”, kaže Dragana Sekulić, profesorka biologije u školi “Bratstvo i jedinstvo” kod Sombora. Ona čak razmišlja da sledeće godine “intrigantni” deo gradiva prebaci u prvo polugodište jer su učenici suviše nestrpljivi.

Međutim, i ona smatra da u knjizi nije napisano dosta toga što bi trebalo, ali se trudi da svojim učenicima pruži informacije za koje veruje da im znače. Obično se posle časa izdvoje devojčice da je pitaju šta im nije jasno. Dešava se

da nešto čuju od starije sestre, pročitaju na internetu, pa hoće da provere da li je to baš tako.

Kolika je odgovornost i teret na profesorima govori i primer njene kolegice Sanje Krivokapić, profesorke u školi “Vladislav Ribnikar” u Beogradu. “Desi mi se da me učenica, mimo časa, pita da li mislim da je ona spremna na seksualni odnos sa svojim dečkom.”

Na pitanje kako deca inače reaguju kada se predaju “škakljive teme”, ona kaže da se gurkaju, smeju, ali isto tako da osmaci postavljaju vrlo ozbiljna i konkretna pitanja o bolestima, najviše o HIV-u, o zaštiti. Sanja Krivokapić je mišljenja da bi udžbenik, samim tim i program, morao da se dopuni određenim informacijama. Takođe, značajno bi bilo uspostaviti obaveznu nastavnu praksu gde bi lekar i psiholog dolazili da razgovaraju sa đacima.

Obe sagovornice ističu da njihovim učenicima dosta znači dolazak raznih organizacija koje ih upućuju, kao što je to JAZAS.

No ipak, većinu informacija koje imaju, deca “kupe” na internetu, televiziji ili od iskusnijeg druga, drugarice, a veliko je pitanje koliko su ti podaci istiniti i koliko su ih oni dobro razumeli.

Najveći problem je što prave informacije od kojih mogu da zavise i njihovo zdravlje i kvalitet života, pa i mogućnost da budu roditelji onda kada budu zaista zreli za to mladi dobiju samo ako su te sreće da imaju profesora dobre volje ili tetku koju se ne ustručavaju da pitaju one stvari koje, po planu i programu, ne rade na časovima biologije.

JELENA JORGAČEVIĆ

SLOWA BY NAŠI ĐACI

UČENICI OSNOVNIH ŠKOLA imaju izraženo slabo poznavanje pravopisnih pravila srpskog jezika, osiromašen leksički fond, ne upotrebljavaju pravilno znake interpunkcije i u svojim sastavima na srpskom koriste reči iz engleskog jezika. Tako se na kraju teksta jednog našeg osnovca može naći The End (kraj) ili potpis ispred kojeg stoji by (od autora), pokazalo je istraživanje koje je sprovedla magistar Jelena Stevanović, saradnica beogradskog Instituta za pedagoška istraživanja. Više od 33 odsto učenika osnovne škole pogrešno upotrebljava veliko slovo, 70 procenata ih u tekstovima uopšte ne stavlja zapeću, tačku, a više od jedne petine đaka u sastavu na srpskom koristi reči iz engleskog jezika. U gotovo jednoj trećini sastava učenici umesto slova v pišu w, umesto slova i pojavljuje se y. Oko 30 odsto učenika sedmog i osmog razreda piše isključivo latinicom u neformalnoj komunikaciji

i situacijama u kojima sami biraju kojim će pismom pisati, pokazalo je istraživanje sprovedeno prošle godine. "Dominantna je upotreba tri tačke, jer đaci sa osiromašenim leksičkim fondom, pošto ne čitaju dovoljno, ne umeju da nastave rečenice", rekla je Stevanovićeve, ocenivši da je istraživanje o nivou pismenosti beogradskih osnovaca simptomatično i da zadiru u strukturne promene u srpskom jeziku. Stevanovićeve smatra da mladi nemaju ni svest o tome šta je funkcionalna pismenost, koju u XXI veku, sa naprednom tehnologijom, ne može imati samo ona osoba koja ume samo da čita i da piše. Više od 60 procenata ukupne populacije u Srbiji ne čita ništa, mali je broj odraslih koji će ličnim primerom pripremiti decu da se kasnije sami služe knjigom, kazala je ona i navela da deca bolje poznaju nazive dnevnih novina i časopisa nego naslove knjiga

ZAŠTITA DECE OD POŽARA

UZ PODRŠKU AMERIČKE agencije za međunarodni razvoj (USAID), Sektor za vanredne situacije Ministarstva unutrašnjih poslova sprovede obrazovnu kampanju posvećenu bezbednosti dece u slučaju požara. Poster koji pokazuje pravilno postupanje tokom požara, posebno dizajniran za osnovce, biće postavljen u učionica svih osnovnih škola u Beogradu. Nosilac kampanje je novoformirani Nacionalni trening

centar za vanredne situacije koji će u saradnji sa Upravom za vanredne situacije u Beogradu u narednim mesecima beogradske osnovce upoznati sa opasnostima i postupcima u požaru.

Do početka devedesetih godina učenici osnovnih i srednjih škola u Srbiji učili su osnovna pravila za postupanje u slučaju prirodnih i drugih nesreća a danas je nepostojanje sistematskog obrazovanja u ovoj oblasti jedan od najvećih izazova sa kojima se susreće Sektor za vanredne situacije. Pretnja od požara je jedan od dominantnih vidova stalno prisutne opasnosti u urbanim sredinama.

TEHNOLOGIJA POMAŽE

EKIPA TFZR sa Tehničkog fakulteta "Mihajlo Pupin" iz Zrenjanina sa projektom Neural Communicator pobednik je lokalnog takmičenja Imagine Cup, u kategoriji dizajna softvera. Oni će našu zemlju predstavljati na svetskom finalu

koje će se održati u julu 2010. godine, u Varšavi, a tema takmičenja je: "Zamislite svet u kojem tehnologija pomaže u rešavanju najtežih problema današnjice". Imagine Cup u Srbiji privlači veliku pažnju studenata. Ove godine 640 akademaca iz Srbije prijavilo se za učesće u različitim kategorijama takmičenja, a 5 timova probilo se do samog finala na kojem su se borili za mesto naših predstavnika na svetskom finalu. Naši studenti su u prethodnih 5 godina, koliko Srbija učestvuje u takmičenju, osvajali nagrade u različitim kategorijama, kako na regionalnim tako i na svetskim finalima. Takmičenje su ove godine podržali Rektorat Univerziteta u Beogradu i Ministarstvo za omladinu i sport Vlade Republike Srbije.

DRUGO MESTO ZA LJUDSKA PRAVA

NA REGIONALNOM TAKMIČENJU studenata pravnih fakulteta iz oblasti ljudskih prava, na kome se simulira suđenje pred Evropskim sudom za ljudska prava, studenti Pravnog fakulteta Univerziteta u Novom Sadu zauzeli su drugo mesto.

U finalu su se nadmetali sa kolegama iz Skoplja i dobili su jednak broj bodova. Nakon toga je Veliko veće sudija sa tri protiv dva glasa proglasilo pobednikom ekipu iz Makedonije. Ekipu novosadskog Pravnog fakulteta činili su studenti: Sandra Kunosić, Mina Vučurović, Srna Marjanović, Miloš Sekulić i Mirjana Glamočak. Trenirale su ih studentkinje: Bojana Maksimović, Sanja Vasić i Ivona Kakaš, a timom je koordinisao asistent Bojan Tubić.

Takmičenje je održano u Županijskom sudu u Rijeci, a učestvovala su i ekipe pravnih fakulteta iz Niša, Podgorice, Beograda (Univerzitet "Union"), Zagreba, Rijeke, Banjaluke, Sarajeva, Mostara i Skoplja. x

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec